

H. M. 1930

Fig. 1. Ø.-Jølby. Ydre, set fra Nordøst.

ØSTER-JØLBY KIRKE

MORSØ NØRRE-HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Galtrup, ejedes efter Reformationen af Kronen¹, men Tienden blev ved kgl. Skøde af 29. September 1721 afhændet til Justitsraad Berregaard² uden Kaldsret, og den var siden i Privateje (sml. Epitaf). Kirken overgik til Selveje 1. Januar 1914.

Ved Kirken fandtes en lille Forhøjning, der endnu o. 1730 kaldtes den hellige Grav. Ifølge *Sagnet* var her begravet en Munk, der blev dræbt af Bønderne, da han vilde drive dem fra Kroen og ind i Kirken. Højen søgtes meget for sin Jærtegnskraft, thi »om nogen kunde et Qvarter af en Time være oven paa Graven, saa skulde hand gandske vist — hvad han end fejlede — helbredes«³.

I Sognet findes desuden en Frimenighedskirke, Ansgarkirken, bygget 1871.

Kirken ligger vestligt i Sognet, ved den stejle Sydvestrand af et Bakkedrag. Den lille, langstrakte Kirkegaard hegnes af Kampestensdiger, hvis Indersider er dækket af Jord, og i hvilke der er Trælaager mod Øst og Vest. Den af Sagnet nævnte Høj laa i Kirkegaardens Nordøsthjørne.

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib og moderne Vaabenhus. Orienteringen har stærk sydlig Afvigelse.

Den romanske *Granitkuaderkirke*, der er den mindste paa Mors, har 42 cm høj Skraakantsokkel, over hvilken Murhøjden er o. 3,50 m; de store, flade Syldsten er synlige paa en Del af Skibets Nordside. I den omsatte Korgavl,

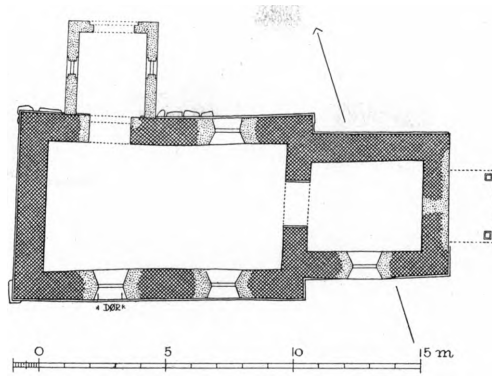

Fig. 2. Ø.-Jølby. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1940.

hvis Sokkel næsten helt er fjernet, spores det oprindelige Vindue indvendig som en overpudset Plet, mens et tilmuret, romansk Vindue, der endnu 1873 var bevaret i Korets Nordmur (M.-Petersen), er helt forsvundet. Skibets Syddør, der har brudt Sokkelen, er ødelagt af et nymodens Vindue, men markeres af to lodrette Fuger i tre Skifters Højde; den har været o. 95 cm bred. Under Vinduet er indsat en 119 cm lang Kvader, maaske den oprindelige Døroverligger. Norddøren er udvidet, sidste Gang 1936, kun dens indvendige Østkarm er gammel.

En Kvader midt paa Østgavlen, i sjette Skifte fra Sylden, har et rektangulært Felt (10×22 cm, o. 5 cm dybt), hvis Bundflade er delt af en 6 cm bred, ganske lav Midtribbe, og i den vestligste Kvader i fjerde Skifte over Sokkelen paa Korets Sydside ses et knapt 2 cm dybt, næsten kvadratisk Felt (18×20 cm), placeret ved Østkanten. I Kvaderen derover er Aarstallet 1727 indhugget, men nu vendt paa Hovedet; det hentyder sikkert til en Reparation.

I det *Indre* har den høje, smalle Korbue skraakantede Sokler og Kragsten, de første med glatte Ender, de sidste omløbende. Paa nordre Kragstens Platte, tæt under Overkanten, ses en ikke færdighugget Rille, der standser et Stykke fra Østenden.

Tilføjelser og Ændringer. *Vaabenhuset* foran Norddøren, af gule Munkesten, med fladrundbuet Dør og med et lille, fladbuet Vindue i hver Langmur, er opført 1936 (Arkitekt Jens Foged). Dets Forgænger var vistnok fra o. 1860, af smaa, gule Mursten og ganske uanseligt⁴. 1786 havde Kirken næppe noget Vaabenhus (sml. Fig. 5), 1803 var det af Mur og Bindingsværk⁵.

Klokken hænger ved Korgavlen i en ny, tømret *Stabel*, der har afløst en ældre, vel fra o. 1850, med murede Piller og Gavle⁶. Et *†Klokkehus* af Eg, »bedækket med Fjælleskur«, nævnes 1803⁷.

Kirkens nuværende, fladbuede, smigede Vinduer, af smaa, cementpudsede Sten og med Træ-Karme, er sandsynligvis fra o. 1850. Korets oprindelige

Fig. 3. Ø.-Jølby. Indre, set mod Øst.

V. H. 1936

Taggavl har Spids af Munkesten i Munkeskifte. Begge Skibets Gavle er nyere, af smaa Mursten, Tagværkerne moderne, af Fyr og tækket med Skifer, med Undtagelse af Vaabehusets, der er teglhængt⁸.

Ydermurene, hvis Kvadre vistnok overalt er omsat⁹, staar blanke; dog er uregelmæssige Partier omkring Vinduerne, Taggavlene samt en Stribe under Skibets søndre Tagskæg hvidkalket. Af Lofterne er Skibets gibset med trukken Midtroset, de øvrige staar med synlige Bjælker.

INVENTAR

Alterbordet er en moderne Bræddekasse af Fyr; 1873 var det muret af Teglsten og uden Dækplade (M.-Petersen).

†*Alter skranke*, fra 1694. »Formedelst Præstens Intercession foræret af Anders Povlsen i Ø.-Jølby 6. Dlr til et Tralværk over Kirken for Communicanternes Magelighed«. Deller, Løn, Smedearbejde og Staffering beløb sig til 5 Dlr. (Rgsk.).

Altertavle fra o. 1890, af Eg, portalformet med joniske Pilastre og Trekantgavl, kronet af Kors. I Rundbuefeltet er indsat et Farvetryk fra det Hofenbergske Etablissement: A. Dorphs Kristus med Martha og Maria.

Den tidligere †*Altertavle* var ifølge Uldall i Rokoko og havde øverst Bogstaverne: NT¹⁰ IS og Aars-tallet 1790.

Altersølv. Kalk fra o. 1850, 19,8 cm høj, med rund, glat Fod, højt, rundt Skaft, der foroven og forneden har en lille Tovsning, rund, fladtrykt Knop og lavt Bæger; under Foden Mestermærke for H. Etzerodt, Nykøbing. Samtidig, glat *Disk*.

Alterstagerne er nye, skænket af Nationalmuseet i Stedet for de tidligere Limogesstager.

*Alterstager (Fig. 4) af emaillet Kobber, Limogesarbejde fra o. 1200, 26 cm høje, hvilende paa tre flade Fødder, der slutter sig til dragelignende Bøjler paa Fodskaalen, som er dekoreret med romansk Rankeslyng. Dragerne har Øjne af mørkeblaat Glas, og langs deres Ryg er indfattet fire smaa Turkiser. Det cylindriske, skælmønstrede Skaft deles af tre Knopper, tværdelte med Spiralslyng.

Lyseskaalens Emailledekoration svarer til Fodskaalens. De fastnittede Lysepigge af Jern er senere. I Nationalmuseet.

†*Messehageler*. 1) Af blomstret Tøj, nævnt 1696.

2) 1712, af svært, rødt Atlask med brede, ægte Sølvkniplinger, Kors paa Ryggen og rundt om Siderne kantet med smalle, ægte Guld- og Sølvgaloner, underdrættet med rødt Lærred (Rgsk.).

Font, romansk, af Granit, ganske enkel. Kummen, 58 cm i Tvm., har som Mundingsprofil en uregelmæssig Rundstav; paa Siden er der indhugget et 5,5 × 14 cm stort Rektangel. Tilmuret Afløbshul midt i Bunden. Foden er en ret stejl Pyramidestub, hvis firsidede Underdel uden Formidling ender i en ret Cylinderhals. Fonten er nu anbragt paa en Kvader. Højde 67 cm.

Fad af Nürnbergerarbejde, fra o. 1575, 44 cm i Tvm. I Bunden Bebudelsen, omgivet af Minuskelring, paa Randen indstemplede Stjerner og Liljer; her er desuden graveret Vaaben for Marsvin og Brahe med Initialerne P M og M B samt Aarstallet 1613 (henvisende til Peder Marsvin til Hollufgaard og Aunsbjerg, gift 1608 med Mette Axelsdatter Brahe). Fadet skænkedes 1709 af Sognepræsten Niels Mortensen Rhodius og Hustru Johanna Jensdatter Kall til Fonten, hvor tilforn ingen var (Rgsk.).

Kande af Tin, stemplet: Hans Høy.

Prædikestol i Sen-Renaissance, svarende til Jegindø (S. 780) fra 1640 (sml. ogsaa Sejerslev) og sikkert som denne af Niels Snedker i Sield (Selde, Viborg

Fig. 4. Ø.-Jølby. *Alterstager af Limogesarbejde (S. 945).

Amt). Den lille Stol har kun tre Fag, hvis Storfeltarkader er af Aalborgtype med Kasetteværk eller Slingbaand i Bueslagene, mens Pilastrene er riflede eller dækket af skællagte Skiver. De yderste Hjørnepilastre har ligeledes skællagte Skiver, de to midterste er formet som pluskæbede Kvindehermer som i Sejerslev, Smalfelterne er ganske som i Jegindø. Ny Bærestolpe og Opgang. Brunmalet med perlegraa Enkeltheder, sorte Felter med moderne Fraktur.

Stoleværket er nyere, med dobbelte Trekantgavle.

†*Skriftestol*, skænket 1715 af Christen Jensøn og Hustru Zissel Christensdatter i Ø.-Jølby, »eftersom ingen dér tilforn har været« (Rgsk.).

*Lysekron*e i Empireform, med malet Jernstel og Glasprismer.

Klokke med Versaler: »Jens Pedersøn, Else Jørgensdatter. Mei[!] fezit Clavs van Dam anno 1649« (»mig gjorde Claus« etc.). Tvm. 71 cm.

GRAVMINDER

Epitaf over Chr. Chr. Søndergaard, forhen Ejer af Søndergaard og Jølby Kirke, født i Faartoft i Sundby Sogn 20. Sept. 1760, død i Søndergaard i Øster-Jølbye 28. Febr. 1846. Efter Indskriften opbyggeligt Vers. Det ganske enkle Snedkerarbejde har et Storfelt med Arkade, hvis Pilastre er riflede, mens der i Buen, efter Prædikestolens Mønster, er skællagte Skiver. Drejede Halvsøjler, Topstykke med reliefskaaret Englehoved, flankeret af udsavede Vaser med Flammer; udsavede Vinger. Indskriften er hvidmalet Kursiv paa sort Bund, herunder malet Blomsterdekoration. Rammeværket brunt, forgyldt og perlegraat. Paa Skibets Nordvæg.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1686—1719 (LA. Viborg). — Præsteindberetning 1638 (SamlJyHT. 4. R. I, 137). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1873, E. Moltke og C. G. Schultz 1940.

Aug. F. Schmidt: Fra Øster Jølby Sogn, i AarbMors. 1929. S. 71—76.

Thura: Aalborg Stift S. 629—32. — F. Uldall: Optegnelser om de danske Landskyrker II. 1878. S. 120.

¹ Sml. Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). I Fortegnelsen o. 1630 nævnes foruden »Jøllby« ogsaa »Vesterylby«, hvilket maa skyldes en Misforstaaelse. I Fortegnelsen 1666 kaldes Kirken »Lille Jølbye«. ² Specifikationer over Konge- og Kirketiender 1680—1743 (RA), sml. Efterretninger om Ejerne af Kirker i Henhold til Forordn. 8. Nov. 1726 (RA). ³ Thura S. 629 f., Danske Atlas V, 564, sml. SamlJyHT. 4. R. VI, 13. ⁴ Det svarede meget nøje til Vaabenhuset i Rakkeby, der er fra 1859 (sml. S. 828). ⁵ Kirkesyn 1803. ⁶ Ældre Fotografi paa Dueholm. ⁷ Kirkesyn 1803.

⁸ Kirken, der 1587 for tre Aar fik Krontienden til Bygningens Forbedring (Kancelliets Brevbøger 19. Juli 1587), var 1636 delvis takket med »Tag« (Straa eller Tagrør), »og det

ganske ond« (Præsteindberetning til Worm), 1803 var Koret og Skibets søndre Tagflade blytækt, mens den nordre og Vaabehuset var teglhængt (Kirkesyn).⁹ 1696 fik Kield Thorsen i Solbjerg 15 Slettedaler for en stor Del af Søndersiden af Store Kirkens store, hugne Sten at udtage og igen indmure (Rgsk.).¹⁰ Sikkert henvisende til Niels Tøfting, der ejede Jølbygaard 1775—1804.

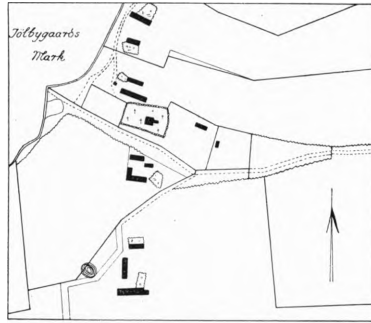

Fig. 5. Ø.-Jølby 1786—1787.